

Knižná predloha

Henrik Ibsen

PEER GYNT

vydavateľstvo Tatran

Rozhlasové spracovanie

KEĎ HUDBA ROZPRÁVA

Peer Gynt

Dramaturgia: **Beata Panáková**

Hudba: **Edward Hagerup Grieg**

Hudobná dramaturgia: **Lýgia Vojtková**

Technická realizácia: **Stanislav Kaclík**

Réžia: **Martin Hvišč**

Interpret:

Anna Javorková

Premiéra: 1.1.2010

Minutáž: 20´38

Zahlásenie

Hudba

V divej a chladnej krajine na severe Európy, v Nórsku, sa more zahryza do skalnatých hôr hlbokými fjordmi.

V tejto krajine, kde sa preháňali lesní trollovia a strigy, žil voľakedy Peer Gynt. Býval na statku so svojou matkou, mohutnou, no láskavou starou Aasou.

Aasa nemala zo syna veľa radosti. Bol živý a šikovný, no myslel iba na zábavy a bitky a klamal tak ako dýchal.

Jedného dňa sa Aasa veľmi nahnevala. Peer Gynt odišiel na poľovačku a po týždni sa vrátil bez úlovku, bez pušky a otrhaný ako tulák. Namiesto odprosenia znova začal s neveriteľnými výmyslami.

„Predstav si, mama, že sa mi podarilo vyskočiť jednému sobovi na chrbát. Cválal so mnou až na ľadové horské útesy, len-len že sme sa nezrútili do priepasti a napokon skočil z výšky do jazera...“

„To stačí, Peer, si obyčajný klamár. Ten príbeh pozná každý, stal sa pred rokmi jednému poľovníkovi z údolia! Prečo mi robíš iba starosti, syn môj?! Prečo sa nestaráš o gazdovstvo?! Okná sú povytíkané, dobytok trpí zimou. Lúky sú nepokosené, polia neobrobené. Potíkaš sa s najhoršími ničomníkmi z dediny. V celom chotári si na nás ukazujú prstom.“

„Počkej len,“ odpovedal Peer Gynt naoko v rozpakoch, „daj mi čas a urobím niečo veľkolepé. Raz budem princom, kráľom alebo aj cisárom!“

Matka Aasa len smutne krútila hlavou: „Pozri sa, Ingrid zo susedného gazdovstva, dievčina pekná i bohatá, bola hotová dať ti ruku i srdce, no zunovalo ju márne čakať. Práve dnes sa vydáva za iného.“

„To nie je možné!“ očervenel Peer Gynt. Už matku ani nepočúval a rozbehol sa do susednej dediny.

Na Haeggstadskom statku bola svadba v plnom prúde. Nevesta Ingrid a mladoženích Mads sedeli za vrchstolom, okolo nich rozjarení svadobčania. Pili a jedli, spievali a hlasno sa smiali. Mládež a deti v záhrade tancovali pri veselej hudbe. Peer Gynt sa zamiešal medzi nich, no zakaždým, keď chcel pozvať nejaké dievča do tanca, vyhovorilo sa, alebo ho rovno odmietlo. Vtom zbadal muža, ktorý priviedol dve dievčatká. Staršie z nich nemalo viac ako

dvanásť-trinášť rokov. Vlások malo skoro také svetlé ako naškrobenú bielu zásterku. Vyzeralo ako anjel.

„Ako sa voláš?“ opýtal sa očarený Peer Gynt.

„Solveig.“

„Zatancuješ si so mnou?“

„Nie, nemôžem,“ povedalo dievčatko rozhodne, „lebo máš veľmi zlú povest’.“

Vzalo za ruku mladšiu sestru a obe odišli.

Nie je vždy príjemné počuť pravdu. Hnev ako morská vlna zaplavil Peera Gynta. Po schodoch vybehol do izbičky, kde odpočívala mladá nevesta unavená tancom. Nechcú ho tu? Tým horšie pre nich! povedal si. Schytil Ingrid a nič nedbal na jej krik, prehodil si ju cez plece ako vrece múky a bežal s ňou preč. Keď si mladoženich všimol, že nevesta sa stratila, boli už ďaleko v lese.

Hnev Peera Gynta ochladol. V lese bolo tma a zima.

Ingrid žalostne plakala.

Čo som to vyviedol?! vravel si Peer Gynt. Ale pýcha mu nedovolila poprosiť o odpustenie. Iba Ingrid povedal: „Chod’ domov, ja sa už do údolia nevrátim. Ešte by ma tam mohli zavrieť. Zostanem v horách, nebojím sa ani zbojníkov ani trollov. Čoskoro sa stanem princom alebo kráľom alebo cisárom! Nato sa obrátil mladuche chrbtom a odišiel.

Ktovie, ako dlho blúdil v horách. Vietor sa opieral do čiernych hustých jedľových konárov. Ohýbali sa ako ramená podivných bytostí.

Naraz sa pred ním odnikiaľ zjavila žena odetá v zelených šatách. Pozerala sa na neho, oči jej žiarili zeleno ako smaragdy. Peer Gynt sa ako zmyslov zbavený hodil strige – lebo to bola striga – k nohám.

„Vydáš sa za mňa?“ zvolal. Som rozumný a milý, budeš sa so mnou mať ako kráľovná... Ved’ aj som kráľovský syn,“ zalahal.

„Tak ty si kráľovský syn? Ja som dcéra kráľa tamtej hory. Keď sa môj otec nahnevá, celá hora sa trasie.“

„A keď na mňa kričí moja mama,“ vymýšľal si Peer Gynt, „zo svahov padajú lavíny.“

„Niet takého stromu, ktorý by môj otec nehol k zemi.“

„A moja mama skrotí aj najdivokejšieho koňa. Sme jeden pre druhého ako stvorení.“

Nato sa pri nich zjavilo tučné ružové prasa osedlané ako kôň. Peer Gynt ho schytil za uzdu, vyšvihol sa mu na chrbát, ženu si usadil pred seba a už cválajú do neznáma. Skalná stena sa pred nimi zázračne roztvorila a za nimi sa s hrmotom zavrela. Nakoniec dobehli pred ťažké dvere s ligotavou zámkou. Prasa zakrochkalo.

Dvere sa so škripaním otvorili. Za nimi zivala temná chodba vyhíbená do skaly. Nasledovali dvoch chlpatých trpaslíkov s očami žltými ako plamene fakieľ. Na skalné múry vrhali strašidelné tiene. Takto prišli Peer Gynt a zelená striga do trónnej siene. Na tróne sedel kráľ. Spod zlatej koruny mu vytrčali špicaté trollovské uši. V tučnej ruke s dlhými zahnutými nechtami držal žezlo vykladané drahými kameňmi. Sieň bola plná trollov, gnómov, škriatkov a stríg. Hrozivo obkolesili Peera Gynta. Jeden mu chcel odrezat' prst, druhý ho chcel pohryzt' do stehna. Jeden strigôň si brúsil nôž a vypytoval sa kráľa, či má radšej ľudskú pečienku smaženú alebo varenú.

„Ticho!“ zručol kráľ. „Takže ty, človeče, žiadaš o ruku mojej dcéry?!“

„Áno, chcem tvoju dcéru a kráľovstvo,“ odvetil smelo Peer Gynt .

„Dám tu polovicu kráľovstva. Druhá ti pripadne po mojej smrti. Ale musíš sa zriect' všetkého ľudského. Budeš sa vyhýbať dennému svetlu. Žiť budeš iba v noci. Ľudské šaty vymeniš za zvieraciu kožu. Potom ti zašijeme jedno oko. Uvidíš lepšie, všetko sa ti bude zdať dobré a pekné.“

Vydesený Peer si až teraz uvedomil, aké nešťastie mu hrozí, a snažil sa potajomky dostať k dverám.

„K nám sa ľahšie prichádza ako odchádza,“ rehotal sa kráľ, ktorý si všimol jeho úmysly. „Zhod'te ho zo skaly do priepasti!“

Horda trollov sa vrhla k Peerovi a tomu sa len-len že podarilo ukryť v kozube. Ale márne. Vytiahli ho odtiaľ a okúsil ostré pazúry a tvrdé päste. Našťastie, trollov bolo toľko a takí boli zaslepení zúrivosťou, že si nevšimli, ako sa spomedzi nich vyšmykol a prekízol k dverám. Dobitý a na smrť vyčerpaný, stratený uprostred temnej hory sa Peer Gynt rozplakal. „Pomôž mi, mamička, umieram. A odpusti mi...“ Len čo vyslovil tie slová, začul v diaľke zvonit' kostolné zvony. Vtom sa trollovia s krikom rozutekali a skala sa ako zázrakom rozostúpila, či skôr rozpadla a kamsi stratila. Peer Gynt ani nevedel, čo sa s ním deje. Zdalo sa mu, že sa vznáša mimo vlastného tela. Bezvládne ležal na zemi, no jeho duch sa vznášal vysoko a ďaleko. Vo sne videl nejasné obrazy.

Hustý borovicový les, uprostred neho čistinku a na nej drevenú kolibu. Vo dverách sedela dievčina s vlasmi svetlými ako luna, priadla a spievala. Bola to Solveig. Jej jasný hlas stúpala nad najvyššie borovice a hladil Peera Gynta ako zamat.

Naraz čaro pominulo. Peer Gynt sa zobudil. Bola noc.

Ležal na zamrznutom snehu a doráňané telo ho bolelo.

Vstal a v tme namáhavo tápal medzi stromami a kriakmi. Naveľa našiel lesný chodník. Dal sa po ňom kráčať a onedlho rozpoznal známú zákrutu. Bol iba niekoľko sto metrov od rodného domu. Vykročil strmšie a o chvíľu už prudko otvára dvere, akoby bol preč z domu len pár chvíľ.

Peera Gynta prekvapilo ticho. V kozube horel oheň, ale v izbe nebol žiaden nábytok. Bola tam len krátka železná posteľ, na ktorej ležala stará Aasa. Biednu prikrývku mala stiahnutú až po bradu. Bola celkom sama, len pri nohách jej driemal kocúr.

„Dobrý večer,“ zahabkal Peer Gynt.

„Nech ťa Boh žehná!“ zvolala starenka. „Tak si sa predsa vrátil, syn môj! Odvážil si sa, hoci si tu veru v nebezpečenstve.“

„Ako je to dlho, čo som odišiel?“

„Ty to nevieš? Budú to tri roky, čo si ušiel. Ingrid a jej muž žijú spokojne na svojom gazdovstve. Všetkým sa dobre darí. Len Solveigini rodičia smútia, lebo ich dcéra sa rozhodla odísť z domu a žiť osamote v horách. Nikto nevie, prečo. Možno to nevie ani ona sama.“

„A čo ty, mama? Ako sa ti darí? A kde je náš nábytok?“

„Všetko som musela predať. Ale nič to. Teraz, keď si sa vrátil, môžem v pokoji odísť.“

„Odísť? Čo to vravíš? Kam chceš ísť?“

„Veru tak, Peer, blíži sa môj koniec.“

„Nie!“ skríkol Peer Gynt a silno matku objal.

„V tejto krátkej posteli som spával, keď som bol malý. Pamätáš sa, ako si mi vždy pred spaním uhládzala prikrývku a spievala?“

„Veru,“ slabučko vzdychla, „a potom sme sa hrali na sane.“

„Uháňali sme do čarovného zámku. Palica bola bič a stoličky kone. Každú chvíľu si sa obracala a pýtala sa ma, či mi nie je zima. Dnes budem ja viesť“

zázračné sane do čarovného zámku. Počuješ, ako štrngajú zvončeky na postrojoch?“

„Som unavená na takú cestu...“

„Už vidím zámok! Čochvíľa sme tam. Pri bráne stojí svätý Peter. Stráži vstup do raja. Celý život som klamal, ale toto je moja mama. Verte mi, nik na svete nie je láskavejší a lepší ako ona.“

Peer Gynt si pri rozprávaní nevšimol, kedy vošla dnu suseda Kari.

„Ako pokojne spí,“ povedala.

„Psst... Zaspala navždy. Zostaň pri nej. Ja musím preč.“

A Peer Gynt znova odišiel.

Kam sa podeje? Čo si počne? Nerád dlho premýšľal. Stále sa musel za niečím hnať. Vari si nesľúbil, že bude princ, kráľ, či cisár?

Doputoval až k moru. Chcel cestovať, dobyť celý svet...

Dal sa najat' ako námorník na prvú loď, čo uvidel kotviť v prístave.

Prešlo dvadsať rokov. Na palube lode, čo mierila k nórske bregom, stál zababušený v hrubom plášti zamyslený starý muž. Vlasy a fúzy mal šedivé, vráskavú tvár ošľahanú vetrom.

Po celé tie roky sa Peer Gynt hnal za svojimi snami. Obišiel celý svet, poznal azda všetky krajiny, vyskúšal všetky možné povolania... no nestal sa ani princom, ani kráľom, ani cisárom.

Vracal sa domov zatrpknutý. Dúfal, že dlhý čas zahladil aspoň jeho mladické výčiny, že sa zabudlo na to, čo postváral a že mu nehrozí väzenie.

Vystúpil z lode a veľa-veľa dní kráčal po súši, kým prišiel do rodnej dediny. Hneď spoznal stromy, domy, neďaleký kopec. Ale nepoznával tunajších ľudí a ľudia nepoznali jeho.

A tak kráčal ďalej, do borovicového lesa za dedinou. Na horskej čistine stále žila Solveig vo svojej drevenej kolibe.

Zostarla, tvár mala plnú vrások, ale stále rovnako milú. Aj svetlé vlasy rovnako žiarili. Za roky spriadla kilometre vlny.

Ukrytý za hrubou borovicou, Peer Gynt počúval, ako spieva.

„Odišiel si mi ďaleko, môj milý.

Budem ťa čakať,

môžeš sa vrátiť v každej chvíli.“

Peer Gynt v skrýši zbledol a srdce sa mu zrazu otvorilo.

„Chcel som byť princ, chcel som byť kráľ, chcel som byť cisár. A nevedel som, že moje kráľovstvo bolo práve tu.“ Ovládla ho nesmierna bolesť a rozbehol sa naslepo lesom a horskými stráňami.

Okolo neho sa prevaľovali chumáče hmly. „Sme myšlienky, ktoré ti nikdy nezišli na um,“ kvílili.

Potom sa okolo zvířili suché listy a šumeli: „Sme slová, ktoré si nikdy nevyslovil.“

A kvapky rosy na borovicových vetvách ševelili: „Sme slzy, ktoré si nikdy nevyronil.“

Ohromený Peer Gynt sa obrátil a rozbehol sa nazad k lesnému zrubu. Tam si kľakol pred Solveig.

„Chvalabohu, vrátil si sa,“ povedala prosto. A o chvíľu ozvena odnášala Solveigin sladký spev široko-d'aleko do hôr.

*„Snívaj, len, snívaj,
počúvaj lístie a vánok,
budem ťa kolísať
a budem strážiť tvoj spánok,
snívaj len, snívaj.“*

Hudba

Odhlásenie